

CLASS : 10th (Secondary)

Code No. 5537

Series : Sec. March/2022

रोल नं०

पूर्व मध्यमा (द्वितीय वर्ष) संस्कृत साहित्य (आर्ष पद्धति)

Sub Code : 1001/SKS

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 7 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः समाधेयाः —

- (i) संन्यासविधिः सत्यार्थप्रकाशस्य कस्मिन् समुल्लासे वणितः ? 1
- (ii) संन्यासविधिप्रकरणे लोकैषणया, वित्तैषणया सह तृतीया का ऐषणा कथिता ? 1
- (iii) निर्दिष्टेषु किं धर्मलक्षणं नास्ति ? 1
क्षमा, शौचम्, असत्यम्।
- (iv) ब्रह्मचर्याश्रमं समाप्य गृही भवेत्, गृही भूत्वा भवेत्। (रिक्त स्थानं पूरयत) 1
- (v) वैदिक गीतायाः तृतीय अध्यायस्य विषयः कः ? 1
- (vi) गीतायां 'कुरुनन्दनः' पदं कस्य कृते प्रयुक्तम् ? 1
- (vii) योगस्थः कुरु। कर्माणि धर्माणि वा ? 1

5537

P. T. O.

- (viii) कः जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते बुद्धियुक्तः समाधियुक्तः वा ? 1
- (ix) पञ्चतन्त्र ग्रन्थस्य द्वितीयतन्त्रस्य शीर्षकः कः ? 1
- (x) हिरण्यकताम्रचूडकथायां परिव्राजकस्य किं नाम ? 1
- (xi) प्रत्यासन्नविपत्तिमूढमनसां प्रायो मतिः क्षीयते वर्धते वा ? 1
- (xii) पञ्चतन्त्रस्य द्वितीयतन्त्रे मूषकस्य किं नाम ? 1
- (xiii) “यद् भाव्यं तद् भविष्यति” इति के जलपन्ति ? 1
- (xiv) कीदृशः यज्ञः मृतः (निष्फलः) भवति ? 1
- (xv) खलानां मैत्री कीदृशी छायेव भवति ? 1
- (xvi) भार्गवस्य मते नीतिः का भवति सुकृत्यं मित्राप्तिः वा ? 1
- (xvii) हिरण्यकमूषकस्य बिलं कुत्र आसीत्, निधानस्य उपरि जलस्योपरि वा ? 1
- (xviii) वायसस्य विरक्तेः किं कारणं दुर्भिक्षं वृष्टिः वा ? 1
- (xix) सहस्रपात कः ? 1
- (xx) ऊरुः तदस्य यद्वैश्यः शूद्रोऽजायत। (रिक्त स्थानं पूरयत) 1
- (xxi) पुरुषस्य चक्षोः कः अजायत ? 1
- (xxii) इदं जगत् केन विरचितम् ? 1
- (xxiii) कस्य सुखाय पितरौ सर्वा बाधा उपेक्षेते ? 1
- (xxiv) कः शिक्षादानेन अस्माकं अज्ञानं नाशयति ? 1
- (xxv) अभितः संयोगे का विभक्तिः भवति ? 1
- (xxvi) स्पृहेरीप्सितः सूत्रेण का संज्ञा भवति ? 1
- (xxvii) येन सह समाने उदरे जायते सः उच्यते सहोदरः अग्रजः वा ? 1
- (xxviii) “मानवेषु धार्मिकाः श्रेष्ठाः।” अस्मिन् वाक्ये ‘मानवेषु’ पदे सप्तमी विभक्तिः केन सूत्रेण भवति ? 1
- (xxix) गलितानखायस्य सः। समस्तपदं किम् ? 1
- (xxx) राजा शूद्रकः वीरवराय किं राज्यं ददौ ? 1
- (xxxi) ‘राजपुत्रः’ अस्मिन् पदे कः समासः ? 1
- (xxxii) निर्दिष्टशब्देषु ‘सार्थवाह’ शब्दस्य पर्यायवाची कः शब्दः ? 1
- श्रेष्ठी, स्यन्दनः, रथः।

- (xxxiii) आर्यावर्ते कति ऋतवः यथाकालं सुखयन्ति जनान् ? 1
- (xxxiv) मेषस्य पिता कः ? 1
- (xxxv) महात्मा बुद्धस्य पितुः नाम किं आसीत् ? 1
- (xxxvi) अव्ययीभाव समासे कः पदः प्रधानः भवति ? 1
- (xxxvii) राजा विक्रमादित्यस्य नवरत्नेषु विख्यातः कविः कः आसीत् ? 1
- (xxxviii) सप्त च ते ऋषयः। इति समस्तपदं किम् ? 1
- (xxxix) आजन्मः इति समस्तपदस्य किं विग्रहम् ? 1
- (xl) संबोधने का विभक्तिः भवति ? 1
2. अधोलिखितयोः गद्यांशपद्यांशयोः हिन्द्यां अनुवादः कुरुत - 3 × 2 = 6
- (i) तच्छ्रुत्वा सानन्दं वायस आह - “यद्येवं तत् धन्यो अहं यत् भवतापि सह तत्र कालं नयामि। अहं सम्पातादिकान् अष्टावुड्डीनगतिविशेषान् वेद्मि। तत् समारोहं मम पृष्ठम्, येन सुखेन त्वां तत्सरः प्रापयामि।
- (ii) कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम्।
को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम्।।
3. अधोलिखितवाक्येषु रेखांकित पदानां अर्थं लिखत - 2 × 7 = 14
- (i) सदा दानपरिक्षणः शस्त एव करीश्वरः।
- (ii) अदानः पीनगात्रोऽपि निन्द्य एव हि गर्दभः।
- (iii) गोप्तारं न निधीनां कथयन्ति महेश्वरः विबुधः।
- (iv) नान्यः पन्थाः विद्यते अयनाय।
- (v) ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः।
- (vi) अयमेकाकी राजपुत्रो मया सूचीभेद्ये तमसि प्रेरितः।
- (vii) यत्रापायः सम्भवति तत्र उपायः अपि अस्ति।
4. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः एकं स्योत्तरं लिखत - 5
- (i) संन्यासविधिः संक्षेपेण लिखत।
- (ii) संन्यासस्य का आवश्यकता वर्तते ?

5. **एकस्य** गद्यांशस्य हिन्द्यां अनुवादः कुरुत – 5
- (i) अस्माकं रञ्जनाय स स्वराजधानीं हित्वा ग्रामाय गच्छति यदस्माकं हिताय शुभाय च भवति सर्वप्रयत्नेन तत् सम्पादयति। एवं हितकारिणे राज्ञे वयं संख्यातीतं बहुलं धारयामः। अतः सर्वदा तदादेशं पालयेम तत्प्रीत्यै यतेमहि च।
- (ii) सम्प्रति भारतवर्षस्य इन्द्रप्रस्थं नाम नगरं राजधानी। तत्र सम्राजः प्रतिनिधिर्गवर्नरसमाख्यः शासकप्रधानः अधिवसति। मद्रासनगरे मुम्बापुर्यां च तस्योपशासकौ स्तः। भारतस्य तन्त्रं प्रधानशासकः सञ्चालयति। तस्य साहाय्यं विधातुमेका राजपरिषद् वर्तते।
6. अधस्तनेषु मन्त्रस्य **एकस्य** दयानन्दभाष्यानुसारेण व्याख्यां कुरुत – 5
- (i) यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत।
वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्मऽइध्मः शरद्धविः।
- (ii) यो देवेभ्यऽआतपति यो देवानां पुरोहितः।
पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्रह्मये॥
7. श्लोकस्य **एकस्य** व्याख्या कार्याः – 5
- (i) दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धानंजया।
बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणः फलहेतवः॥
- (ii) यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति।
तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च॥